

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI: DR. RÉVÉSZ IMRE.

FŐMUNKATÁRS: DR. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Az egyház gyöngesége.

Kolfhaus.

Kicsoda szeretne gyöngének feltűnni akkor, amikor megvan a lehetősége arra, hogy erősnek és tekintélyesnek lássék? Semmi sem esik az embernek olyan nehezére, mint az a fölismerés, amely a Krisztusba vetett hittel együtt születik meg benne: „Amikor erőtlen vagyok, akkor vagyok erős.” (2. Korinth. 12: 10. b.) És semmiképpen nem tudunk rokonszenvezni a gyöngének a magatartásával, aki minden tekintetben könyörületre és idegen segítségre szorul. Legyen bár a gyöngeségünk egészen kézzelfogható és szembeszökő: mi még akkor is úgy teszünk, mintha volnánk valakik s mintha jogot formálhatnánk arra, hogy mások valamibe vegyenek. Ha a mi Istenünk a maga fölöttébbvaló kegyelmességében nem emlékeztetné az erőseket újra, meg újra, ha kell, megrendítő komolysággal, az ő gyöngeségükre, akkor csakugyan belepusztulnánk a kísértésbe s a minden felülvalkodottaknak megjövendőlt büntetés lenne a mi sorsunk is. Istenünk, amiközben meghajlít bennünket, mindig azt a boldogságos tényt vési újra az emlékezetünkbe, hogy amikor mitőlünk azt kérdezik, hol vagyon a mi erőnk és a mi dicsőségünk: akkor mi egyedül csak a Krisztusra mutathatunk rá.

Az egyes embernek ez a kísértése egyben az egyház megkísértetése is. Nincs még egy kísértés, amelynek az egyház az idők folyamán többször és szégyenletesebben lett volna áldozata. Mindazok, akik ma oly lelkesedéssel emlegetik, hogy az „Egyház századában” élünk, szükségképpen elviselhetetlenek kell, hogy tartsák a Szentírásnak azt a tanítását, hogy a Krisztus egyháza egyértelmű a gyöngeség, a szegénység, a gyámoltalanság egyházával. Az olyan egyház, amelyik Pál apostollal el tudná mondani: „Gyönyörködöm az erőtlenségekben, bántalmazásokban, nyomorúságokban, üldözésekben és szorongatgatásokban” (2. Korinth. 12: 10. a.) — kétségtelenül nem azon törné magát, miként kössön egyességet a világ hatalmaival, nem hívná ki gazdasági mam-

muthszervezeteivel a világ bámulatát, sem a kételkedőknek nem akarná üzemi hangosságával bebizonyítani, hogy ő még létezik s a közjó érdekében nélkülözhetetlenül szükséges is: hanem az ilyen egyház annál inkább fel tudná ébreszteni azt a sejtelmet, hogy az ő kebelében él valami az Isten fiának az egyházából. Az egyház kísértése és nyomorúsága éppen abban áll, hogy nem szereti, ha vele mint gyöngével bánnak és hogy nem akar beletörödni abba a ténybe, hogy Krisztus az ő egyházának a keresztet ígerte egyetlen kitüntetésül.

Hogy a világ az egyházat erősnek, vagy gyöngének tartja-e, az minékünk teljesen mindegy. Ezt a kérdést sohasem ott szokták fölteni, ahol az egyház tényleg úgy jelenik meg, mint Urának-Királyának a követe. Mert az ilyen egyházat a rábízott királyi üzenet anynyira lefoglalja, hogy egyáltalán nem érdeklődik az iránt, vajjon kifelé a gyöngeség, vagy az erő benyomását kelti-e. Minden gondolatát leköti ez a rábízott üzenet és szilárdan hiszi, hogy nem az ő dolga azzal törödni, miképpen fogadja a világ az ő beszédét és föllépését, hanem Urának a dolga. Ő csakis azt az egyet tudja önmagáról, hogy cserépedényekben hordozza a mennyei kincset s ezért teljesen jogosnak kell, hogy elismerje azt, hogyha a gyöngeség vádját emelik ellene. Az egyháznak magának még sokkal inkább el kell ismernie ezt, mint az egyház ellenségeinek: „Az én dicsőségem, az én mindenki számára nyilvánvaló igazságom az, hogy én — semmire sem vagyok képes.” És az egyház csak addig marad erős, ameddig ennek az igazságnak tisztességet ad.

De, mert az egyházra nézve ez olyan nehéz és visszataszító és mert az egyház nagyon szeretné, hogyha az ő élete iránt elismeréssel adóznának az emberek: ezért Isten, aki szereti az Ő Fiának egyházát, újra, meg újra porba dönti mindazt, ami az egyházat a gazdasági vezérek, a pénzügyi hatalmasságok, a politikusok dicséretére méltóvá tehetné. Tapasztalta ezt a mi pogánymisszióink akkor, amikor a gazdagokkal és a hatalmasokkal mindenáron azt akarta megértetni, hogy ő, mint a kultúra hordozója s a

népek boldogítója, méltó az érdeklődésükre. De a háború és a forradalom éppen elegendő eszköz volt az Isten kezében arra, hogy a mi német pogánymissziókat meggyőzze védtelen és gyöngé voltáról. Most pedig a mi belmisszióink járja a fájdalmas felismerésnek ugyanezt az útját, csak még sokkal szomorúbb viszonyok között. Amikor már azt hitte, hogy egy minden mással egyenrangú pénzügyi vállalkozást egyszerűen kiépített, Isten egyet intett és a büszke Bábeltorony darabokra törött.¹

Az evangélium egyháza már természetből magán viseli annak hitelesítő bélyegét, hogy ő a megfeszített Krisztus egyháza és az ereje éppen abban áll, hogy Krisztus, az Ő könyörületénél fogva, nem tudja otthagyni az útfélen. Ezért ennek az egyháznak Isten és ember előtt bizonyosságot kell tennie: „Amikor erőtlen vagyok, akkor vagyok erős.”

(Reformierte Kirchenzeitung 1931. 35. sz.)

TUDÓSÍTÁS

A debreceni nagy napok.

(Folytatása és vége.)

A negyedik Országos Presbiteri Értekezlet nagygyűlésére augusztus 30-án közel kétezer presbiter gyűlt össze Debrecenbe az ország minden részéből. Körülbelül húsz percig tartott, míg az óriási tömeg a kollégiumból a Nagytemplomba vonult ünnepi istentiszteletre. — Itt dr. Kováts J. István imádsága után Csikesz Sándor egyetemi tanár, alapigéül véve Zwingli mondását, megragadó prédikációt tartott.

Istentisztelet után leplezték le a Zwingli—Kálvin-emléktáblát, melyet a kollégium bejáratától balra, a falon helyeztek el. Az ünnepi beszédet ifj. dr. Szabó Aladár gödöllői lelkész tartotta. A nagyhatású beszéd után Szigethy Ferenc sajtószentpéter-i lelkész olvasta fel ünnepi ódáját. Dökus Ernő, a Presbiteri Szövetség elnöke átadta a leplezett emléktáblát az ifjúságnak, azzal az intéssel, hogy legyenek olyan hősök és olyan munkások, mint Zwingli volt. Az emléktáblát a kollégium nevében Karai Sándor, az ifjúság nevében pedig Kiss Sándor szénior vette át. A svájci református egyházakat Zimmermann Arnold egyházi főtanácsos, zürichi lelkész és dr. Köhler Lajos, a zürichi egyetem rectora képviselték. Mindketten köszönetüket fejezték ki, svájci és magyar református testvéri egységet hangoztatván. Köhler professzor kifejtette azokat a szimbólumokat, amelyek az emléktáblán vannak: az erőszak felett, amelyet a kard képvisel, az Isten igéje diadalmaszkodik, a másik szent szimbólum (égő szívet tart egy kéz) pedig azt jelképezi, hogy szívünket mindenkor égő áldozatul Istennek szenteljük. Az ünnepélyt a gályarabok éneke „Térj magadhoz drága Sion...” zárta be.

Az ünnepély után a hatalmas tömeg meg-

¹ Mindenki könnyen rájöhét a magyar református analógiákra. Ezek miatt közlöm főként ezt az egyébként is üdvösen keserű és kemény elmélkedést. Szerk.

indult a Kossuth-uccai templom felé. A lelkészek palástosan elől bibliát vittek nemzeti szalaggal átkötve. A templomban minden helyet elfoglaltak a lelkészek és presbiterek. A Presbiteri Értekezlet Czegléd Sándor alelnök imájával kezdődött. Dökus Ernő a Konvent, a Zsinat és a Presbiteri Szövetség világi elnöke megnyitó beszédében Baltazár Dezső püspök nagy munkáját és kötelességteljesítését méltatta. Baltazár püspök beszédében a többek között a presbiteriumok vallási és nemzeti hivatásának erejéről, hatásáról és áldásáról beszélt. A Bethlen Gábor Szövetség nevében Csécsi Nagy Imre altábornagy üdvözölte a Püspököt.

Csikesz Sándor főtitkár jelentése során tudomásul vették, hogy a következő konferenciát 1933-ban Nagykőrös meghívása folytán ott tartják.

Szabó Imre budapesti lelkész nagyon értékes előadást tartott „Nemzeti és egyházi életünk szociális bajai” címen. Voltaképpen deklarációkat olvasott fel, melyeket egyhangúlag elfogadtak. Az emberiség legszentebb javai megtartásáért és az emberek boldogságáért a presbiteri nagygyűlés mindenkinek üzeni: *Béküljétek meg Istennel.*

A nagy tetszéssel elfogadott deklarációk után dr. Kiss Ferenc egyetemi tanár tájékoztatást nyújtott az Országos Református Szeretetszövetségről. Szabó Imre befejező beszéde után dr. Baltazár Dezső püspök a gyűlés tagjaival együtt elmondta az Apostoli Hitvallást.

Az Országos Református Lelkész-Egyesület közgyűlése augusztus 31-én reggel kezdődött a Kistemplomban, ahol megelőzőleg Csikesz Sándor tartott bibliamagyarázatot. A közgyűlés énekekkel és Czegléd Sándor imájával kezdődött. Juhász László ORLE alelnök megnyitóját követően küldöttség hívta meg Baltazár püspököt, akit Juhász László üdvözölt s átadta az ORLE ajándékát, egy díszes palástot, majd deklarációban megállapította, hogy az ORLE által elért eredmények főként Baltazár Dezsőnek köszönhetők. A Püspök meleg köszönetet mondott a megnyilvánuló szeretetért és kijelentette, hogy a lelkészek iránti szeretetében semmiféle változás nem történhetik. Az üdvözlő beszédek közül Kiss Ferenc egyetemi tanár szavai könnyekbe fúltak és nemcsak ő maga, a jelen voltak nagy többsége, hanem maga a Püspök is könnyezett. A Püspök az üdvözlések közül különösen kiemelte az ág. evangélikus egyházét s a protestáns összefogást hangsúlyozta.

Szünet után dr. Baltazár Dezső püspök megnyitotta a közgyűlést. Beszédében rámutatott, hogy a lelkészek egymásra vannak utalva a szeretet közössége és a szolgálat azonossága által. A húsz esztendő alatt az igazság útján igyekezett járni. Minden nyomorúság között tartsanak ki s „nem nyugosznak, nem hallgatnak, míg felderül, mint fényesség” a magyar Sion igazsága és szabadulása, mint a fátyla tündököl.

Az elnöki megnyitó után az ehhez fűződő indítványok titkári és több más jelentések felolvasása következett. A közgyűlés Juhász László ORLE alelnök imája után, a Püspök zárószóival és közénekkel ért véget.

Délután többszáz református lelkész és presbiter utazott ki Hajdúböszörménybe, ahol két ünnepély is volt.

A közönség először *dicséretmondó Nagy István*, volt hajdúböszörményi lelképásztor sírházhoz vonult, ahol halálának százéves évfordulója alkalmából emlékünnepelet tartottak. Emlékbeszédet Göde Lajos nagykőrösi lelkész mondott s az ORLE nevében koszorút helyezett a sírra. Kovács Julianna leányegyesületi tag szépen énekelt el Nagy István dicséretei közül egynehányat. Értékes záróbeszédet mondott dr. Uzonyi György főgondnok.

Aztán a hatalmas ünneplő közönség a Püspök szülőházához ment, ahol a böszörményi református egyház közönsége emléktáblát állított fel. Megnyitó beszédet mondott, egyúttal az emléktáblát is leleplezte Bakóczi Endre hajdúböszörményi lelkész. A város közönsége nevében dr. Szabó Imre h.-polgármester vette át az emlékművet megőrzés végett, amire az ORLE nevében Juhász László putnoki lelkész, a Kálvineum által nevelt árvák nevében pedig egy gimnáziumi tanuló helyezett koszorút. Mind a két ünnepélyen dr. Hegyaljai Kiss Géza olvasott egy-egy alkalmi ódát.

Szép ünnepélyt tartott még az ORLE Hajdúszoboszlón, Gönczy Pál szobránál és a hősök emlékoszlopánál.

Hisszük, a konferencia és közgyűlés nemcsak a szellemiekben való gyarapodást érte el szebbnél-szebb előadások és a felemelő biblia-magyarzatok által, hanem a testvéri érzést és összetartozást is kifejllesztette. **Tudósító.**

Vallásváltoztatások Magyarországon 1817—1846-ig.

A bécsi Staatsrathoz beküldött jelentések alapján.

I. Bevezetés.

II. József türelmi rendeletéhez mérten az áttérési ügyekben is bizonyos szigorúbb, a protestánsokra és a görög nem egyesültekre (görög keletiekre) nézve kedvezőtlenebb viszonyokat teremtetett az 1790—91. évi XXVI. törvénycikk.

E törvénycikk értelmében minden protestáns, vagy görög nem egyesült hitűvé áttérni akaró latin, vagy görög szertartású római katolikus (tehát a köznyelven úgynevezett „római katolikus“, illetőleg „görög katolikus“), vagy vegyes házasságból származó, de mindig protestáns vallást gyakorolt személy áttéréséhez az engedélyt csak a király adhatta meg — a törvény által előírt egyéb követelmények (hatheti oktatás stb.) igazolt betöltése esetén. Ez intézkedés következtében a már

eddig is meglehetősen hosszadalmas engedély-elnyerési eljárás még hosszadalmasabbá lett. Két-három év volt a legrövidebb idő egy ügy teljes elintézéséhez, amennyiben az ügy, míg a királyhoz feljutott, hét hatóság kezén ment keresztül és nagyon sok esetben öt-hatszor, sőt még többször is meg kellett ezt az utat tennie. A kérvényező helységebéli latin, vagy görög szertartású római katolikus pap, vegyes vizsgálóbizottság, latin, vagy görög szert. róm. katolikus püspök, vármegye, helytartótanács, magyar udvari kancellária, mind megtárgyalta az egyes eseteket és véleményezve küldötte tovább, míg végre a Staatsrat-hoz került.

A Staatsrat-ot (Államtanács) Mária Terézia állította fel 1764-ben, hogy a legfőbb tanácsadó testület szerepét lássa el. Az egész birodalomból — a magyar és osztrák udvari kancellárián, az erdélyi guberniumon stb.-n keresztül — ide futottak össze mindazon ügyek, melyek királyi jóváhagyástól függtek. S minthogy az áttérésekhez a király engedélye volt az elengedhetetlen feltétel (de csak Magyarországon és a határvidéken), így a Staatsrat, mint legfőbb tanácsadó testület véleményezte és terjesztette fel királyi rezolúcióra ez ügyeket is.

A bécsi Staatsarchiv (Állami levéltár: a régi Haus-, Hof-, und Staatsarchiv utóda) Staatsrat-aktái alapján készült ez az ismeretítés is. Ezen akták a magyar udvari kancellária latin nyelvű felterjesztéseinek néhány véletlenül visszamaradt eredeti példányát, nagyobb részben németnyelvű kivonatát foglalják magukban a Staatsrat tagjainak németnyelvű megjegyzéseivel és a király latinnyelvű rezolúciójával, melyet — ugyancsak latinul — a kancellária által felterjesztett példányra is rávezettek, mielőtt így az ügyet megtárgyalva, az aktát a rendelettel együtt a kancelláriának visszaküldötték volna.

A protestáns, ritkábban a görög nem egyesült vallás szabad gyakorlatában megmaradni akarók, már az első évektől elkezdve, nagy számmal fordultak kérvényeikkel a királyhoz az engedély elnyeréséért. De még nagyobb számmal találhatók olyan felterjesztések, melyek azoknak vallására vonatkozólag kérnek döntést, kiket a latin, vagy görög szertartású róm. kath. pap — sokszor azon az alapon, hogy valami feljelentő szerint ezen személyeknek nagyapja, vagy dédapja állítólag róm. katolikus volt — vádolt be és vont perbe a róm. katolikus vallás gyakorlásának elhanyagolásáért, különös vétkül róva fel ezeknek, hogy ezzel szemben a protestáns vallást szorgalmasan gyakorolják.

A fentebb említett nagy mozgalmasságot mutatja már az akták száma is, amennyiben az első tíz esztendő alatt majdnem ezer ügydarab foglalkozik az áttérni akarók kérésével. S ha még hozzá vesszük azt is, hogy egy-egy aktában sokszor tíz-tizenöt-husz esetre is kér döntést a magyar kancellária, akkor látjuk csak, milyen sokan szerették volna a protestáns val-

lást felvenni, vagy milyen sokaknak támadták meg szabad vallásgyakorlatát.

Különösen nagy volt az érdekelteknek a száma ott, ahol a vidék lakosságának a vallása kevert volt és ennek következtében sok volt a vegyesházasság is. Ezeken a vidékeken azután a helyi hatóságok csak nagyon nehézkesen tudták a vallásváltoztatással foglalkozó aktákat rendes időre elintézni.

Szabolcsmegye 1824-ben, egy felterjesztésében¹ kéri a kancelláriát, illetőleg a Staatsratot, hogy adjanak a megyének segéderőket, hogy azok a vallási ügyeket tárgyaló bíróságoknál segédkezzenek, mert már nagyon felszaporodott az elintézetlen ügyeknek a száma s így nem tudnak semmit sem idejében elintézni. Ezt hozzák fel indoknak arravonatkozólag is, hogy Kotsis (Gáspár) Istvánnak ügye már 19 éve elintézetlenül hevert a megyénél.

Ezeken az egyesek áttérésére vonatkozó aktákon kívül találunk olyanokat is, melyek általános, elvi jelentőségű, a törvény hiányainak pótlására irányuló döntéseket tartalmaznak, majd pedig olyanokat, melyek összefoglaló kimutatásokat tartalmaznak, illetőleg terjesztenek fel.

II. Az áttérési kimutatásokról általában.

Az 1808—1844. és 1810—2804. St. R. számok alatt kibocsátott királyi rendeleteknek értelmében az osztrák örökös tartományok kormányzóságai, majd pedig 1818-tól² kezdve a legutóbb megszerzett provinciák: Görz, Trieszt, Pola, Modrusa, Laibach, Gürk kormányzója, minden évben kötelesek voltak jelentést küldeni a kormányzóságuk területén előfordult vallásváltoztatásokról.

Ugyancsak 1818-ban³ egy — gróf Erdődy kancellárhoz intézett — királyi leirat Magyarországra vonatkozólag rendel el az egész országra kiterjedő áttérési kimutatások összeállítását és beküldését, mivel az osztrák tartományok már évenként küldenek be jelentést az összes provinciákban előfordult vallásváltoztatásokról, melyekből látható, hogy hányan „tántorodtak el” a katolikus vallástól és tértek át egy másik vallásba, azonban kimutatják minden egyes esetben azt is, amikor „akatholikus” egyének a katolikus vallást veszik fel s minthogy eddig Magyarországról csupán azok az esetek terjesztettek be, ahol valaki „akatholikus” lett, vagy lenni akart s „Mir aber insbesondere daran liegt, in die Kenntniss jener Fälle gesetzt zu werden, wo akatholische zum katholischen Glauben übertreten“, ezért intézkedjék (gróf Erdődy, a magyar udvari kancellária és a helytartótanács útján), hogy ezek az esetek összegyűjtessenek és minden egyes évek a végén az át- és visszatérésnek minden

¹ St. R. 1824/5201.

² St. R. 1818/1088.

³ St. R. 1818/1797.

neméről egy átnézetes kimutatást küldjenek be — a kancelláriának véleményezésével együtt.

Egy 1831. évi királyi rendelet⁴ a katonai határőrvidékekre nézve teszi kötelezővé a jelentések beküldését. E kimutatásküldési kötelezettség a Bánát—Varasd—Károlyváros és a Szlavónia—Szerémségi határőrvidékeknek rendeltetett el és a „Hofkriegsrat” terjesztette fel a Staatsrat elé.⁵

Ezek után már csupán Erdély, Milánó és Velence voltak azok a részek az osztrák birodalomban, melyek nem köteleztettek kimutatások betérjesztésére.

Az első kimutatás, melyet a magyarországi vallásváltoztatásokról nyújtottak be, 1820-ban tot terjesztetett fel az államtanácsn keresztül a királyhoz. Ez a kimutatás azonban csak három adat (számjegyet) közöl az 1817. évben történt vallásváltoztatásairól a magyar területen lakóknak. A három adat közül az első a latin, vagy görög szertartású katolikusról protestáns, vagy görög nem egyesültté, a második ez utóbbiakból latin, vagy görög szert. katolikusokká, a harmadik pedig a nem-keresztényekből — elsősorban zsidókból — ugyancsak latin, vagy görög szertartású katolikussá kitértek számát mutatja.

1821-ből⁶ található meg az első táblázatos kimutatás.

vitéz Marton József.

(Folyt. köv.)

FELADATOK

Miért nem énekelnek híveink?

Lapunk folyó hó 16-án megjelent számában Szabó Gyula tiszaföldvári református rektor úr figyelemre méltó cikket közöl arról, hogy híveink nem énekelnek ma már olyan buzgón és odaadóan, a templomban, mint azt apáink tették; aminek okát abban látja, hogy a mai egyháztagok nem sok énekverset s dallamot ismernek és tudnak. Tehát minél több énekverset és dallamot tanítsunk meg az iskolában, elannyira, hogy az egész vallásoktatásban szinte ez legyen a főtantárgy, mivel felnőtt korukban is úgyszólván ez marad meg legtovább a növendékekben.

A buzgóságos templomi — hát még a házi istentiszteleti — éneklés kétségtelenül és fájdalmasan észlelhető ellanyhulásának sürgős kérdése nem intézhető el oly egyszerűen, mint cikkíró gondolja. Mert annak, hogy a mai hívek nem

⁴ St. R. 1831/3339.

⁵ Ez a helymegjelölés az 1831/3339. sz. St. R. aktában fordult elő s érdekes, hogy Fényes Elek: Magyarország statisztikája című munkájában azt írja (29. lap), hogy a szerémségi határőrvidék elnevezés a helyes csupán s így hibásan nevezetik egyben szlavóniáinak is.

⁶ St. R. 1821/4380.

éneknek oly buzgón és szorgalmasan, az az egyszerű oka, hogy *nem élnék elég mély hitéletet* és ebből kifolyólag nem érzik szükségét annak, hogy naponként hálát adjanak, örüljenek, bánkódjanak Isten előtt szép énekszóban, és nem az, hogy *nem tudnak* elég sok énekverset és dallamot, mert erre könnyű segítséget találhatnának énekeskönyvükben.

Közelebbről az ének, eleven vallási hittapasztalat költői kifejeződése, az éneklés buzgósága pedig a vallási életfolytatás, hitélet kényszerű következménye, tehát hittapasztalat és énekvers, hitélet és éneklés: egymással *ok és okozati összefüggésben* vannak, miből következik, hogy énekversek tömeges beemléztetésével eszközölt tüneti kezeléssel nem elégedhetünk meg, hanem a vallásoktatás három alapvető tárgykörével, ú. m. a bibliai történetek, egyháztörténelem és káté tanításával kapcsolatban — amennyiben ez vallás- és gyermekpsychologiai lehetséges — olyan hittapasztalatok megragadására és olyan vallási élet folytatására tegyük képessé a növendéket, hogy ebből önként következzen nála a buzgóságos éneklés egész életében. Még világosabban kifejezve, az ének nemcsak pusztán költői alkotás, vagyis a szerzője által átélt igazságnak és értéknek *nemcsak költői képét adja*, hanem magát az igazságot és annak életünkre nézve értékes voltát, mégpedig keresztényi vallásos hit alapján. Következésképp akkor fogják a hívek ezeket az énekeket szívesen és buzgón énekelni, ha szívük csordultig megtelik az énekekben kifejezett tartalmi igazságnak életökre nézve értékes voltával! Utóbbi munkálására törekedjen tehát a vallásoktatás elsősorban, ami természetesen azt is magában foglalja, hogy annyi énekverset s dallamot tanuljanak meg a növendékek (de nem értelmi úton), amennyire csak futja a tanrend idejéből; bár tökéletesen elég annyi énekvers s dallam betanítása is, mint amennyit a jelenleg érvényes tanterv pl. az elemi népiskolák számára előír; a kevesebb időt nyújtó állami iskolában pedig annyi, amennyit fenti tanterv külön az összevont iskolákban megkíván, mert — mint fentebb kifejtettem — nem a betanult énekversek számán fordul meg a dolog.

Ami pedig a Hozsánna és Halleluja-énekek teljes mellőzését illeti templomi Énekeskönyvünkkel szemben, ez a kérdés már sokszor felvetődött. A két fajta ének közt az a különbség, hogy míg előbbiek csak vallásos énekek, utóbbiak ezenfelül még gyülekezeti, egyházi énekek is, vagyis a Hozsánna és Halleluja-énekeknek túlnyomólag csak *individualis*, Énekeskönyvünk énekeinek pedig *szociális*, közösségi, általános, mindenkire kiterjedő érvényű tartalma van. Következésképp a leendő egyháztagnak elsősorban utóbbiakat kell megismerni, és ha marad mód s alkalom, előbbiek megismerésével sem veszít. Mert abban, hogy némelyeknek táncrea van kedvük, ha egy Hozsánna-éneket hallanak, nem ezek az énekek hibásak, hanem az, aki táncolni

akar, mivel nem a fenti módon jutott a szívébe az az ének!

Végül a Lévai-féle „Kis hitoktató” épen nem hivatalos és kötelező tankönyv és senkisémet tartja kifogástalannak, hanem a Konvent tavaly ősszel adott ki egyetemesen hivatalos és kötelező tankönyveket mindenféle fajta elemi iskolák számára. De különben is az énektanítás egyetlen tankönyve maga a templomi Énekeskönyvünk!

Tóth Dezső,

mezőturi hitoktató lelkész.

KÖZÉLET

Helyreigazítás. A debreceni református Ispótályban „*gondozott*” szegények kizárólag az ispotályi templomot takarítják (2 nő és 1 férfi), a harangozóval együtt, a dékán-egyházfi felügyelete alatt. Éppen ezért ez a templom mindig tiszta és ajtóiban sem szokás köténnyel kéregetni. A többi négy templomban „*rendszerint*” soha nem takarítottak, ma sem takarítanak ispotályi szegény asszonyok.

Ilyformán a Kósa Béla legutóbbi cikére tett szerkesztői megjegyzésben foglaltaknak az ispotályi szegények templomtakarítására, tisztaságára stb. vonatkozó része s az ott levont következtetések a helyzet nem ismeréséből fakadtak.

Debrecen, 1931 szeptember 8. **Molnár Ferenc** lelkész, iskolaszéki elnök, ispotályi felügyelő.

*

Készséggel közreadjuk ezt a helyreigazítást, hangsúlyozva, hogy multkori szerkesztői megjegyzéseinkkel az Ispótály érdemes vezetőségét a legtávolabbról sem akartuk megbántani és sajnálnók, ha mégis bántva érezte volna magát. Szívesen elismerjük tehát, hogy a templomajtóknak kéregető öregasszonyoknak a Ispótállal való kapcsolatát nem pontosan tudtuk, — de megjegyzéseinkkel nem is az Ispótálynak akartunk kellemetlenkedni, hanem egy helytelen, izléstelen és teljesen antireformátus szokásra abból az alkalomból rámutatni, hogy, íme, a nagy napok alatt vendégeinknek is méltán feltűnt és egészen bizonyosan nem mind egyik ítélte meg olyan enyhén és jóindulatúan, mint Kósa Béla. Megjegyzéseink elvi részét tehát tovább is változatlanul fenntartjuk.

Szerkesztő.

IRODALOM

„**Iskolások Imakönyve**”. Református keresztényen növendékek részére készítette és énekekkel kiegészítette Uray Sándor debreceni református lelkész. Második kiadás. Debrecen, 1931. Méliusz könyvkereskedés bizománya. — Ára 24 fillér. E tetszetős kiállítású és igen prak-

tikus, csakugyan hézagot pótló füzetke első kiadása a múlt iskolai év végére jelent meg s azonnal el is fogyott; most a második kiadás azzal a javítással jelent meg, amelyet a tanítóság óhajtott: teljes egészében tartalmazza az I. és II. elemi osztály előirt énektananyagát s előtérbe kerültek a prózai imák mellett a verses imák, amelyek megtanítása alsóbb fokon könnyebb és tetszetősebb. Ismételjük, a jelenlegi szűkös gazdasági viszonyok közt ez az olcsó s teljesen iskolai gyakorlati célt szolgáló füzet hézagot pótol. Tartalmáról csak ennyit: szerző neve és pedagógiai multja kezesség mellette. Szívesen ajánljuk. Iskoláknak szerző tiszteletpéldányt küld, bélyeges válaszboríték beküldése esetén.

Előfizetési felhívás. Régi és nagy hiány volt egyházi és theologiai irodalmunknak a magyar református igehirdetés történetének nélkülözése. Már 1803-ban Tóth Ferenc pápai professzor buzdítólag sürgeti egy ilyen műnek megírását, mert — mint mondja: „Illó dolog valósággal, hogy mikor a más nemzetek közt folyamatban volt, vagy levő prédikálás módját kurkásszuk és tudjuk; akkor a magunk nemzetéből ne felejtkezzünk el“. Ravasz László 1915-ben kénytelen volt megállapítani, hogy száz esztendő e várakozást nem tudta beváltani. A hazai római katolikusoknak három ilyen könyvük is van. 1864-ben Tóth Mihály debreceni professor megírta a „Magyar prot. egyházszoneklat történelmé“-t a XVI. és XVII. századból. Ezenkívül a magyar református prédikáció történelme direkt munkában tárgyalva ninesen. Több, mint három évig tartó munkával végre sikerült e hiány pótlására vállalkoznom s *kimondott református szemszögből*, nemesak formailag, hanem tartalmilag is feldolgoztam a magyar református igehirdetés termelését, theologiai, irodalmi és történelmi szempontból. Munkám két kötetre terjed. Címe: Két évszázad a magyar református igehirdetés történetéből (1711—1914). Az első kötet most jelenik meg s az 1848-ig terjedő időt tárgyalja. Nyújtja a két évszázad igehirdetésének bibliográfiáját teljes összeállításban, évszám szerint, betűrendes mutatóval. Kritikai méltatásban adja az összes prédikátorokat, kiknek önállóan megjelenő műveik voltak. A folyóiratokat és gyűjteményes vállalatokat, kézirat-irodalmat, a névtelen munkáit, minden homiléta életrajzát stb. Egy szóval benne található predikációirodalmunk egészen bő ismertetése: tudományos alapon, gyakorlati medorban. Megjelenik október 20-ra, 6—7 íven, nagy lexikon oldalon, a Theol. Tanulmányok (szerkeszti Csikesz Sándor) 17-ik számaként. — Ajánlom művem a lelkészek és a művelt reformátusok szíves figyelmébe. A bolti ár 6 pengő, ha ugyan kapható lesz. Az előfizetők 4 pengőért, azok pedig, kik a pénzt szeptember hóban beküldik, 3 pengőért kapják. Előfizetés és pénz Leopold Sándor könyvnyomdája, Gyula címre küldendő. *Rácz Béla*, gyulai református vt. lelkész, okl. vallástanár.

HALOTTAINK

Létay Menyhért tiszafüredi lelkész, egyházmegyei tanácsbíró és aljegyző, egyházkerületi közgyűlési póttag, életének 48., áldásokban gazdag lelképásztori munkálkodásának 24., helybeli lelkészkedésének 20. évében, váratlanul elhunyt. — Addig is, amíg hívatott tollból részletesebb megemlékezést közölhetnénk róla, szívünkben gyászoljuk a megrendítő hirtelenséggel és koraisággal elköltözött kedves, jó szolgatársunkat, akit ismerni és szeretni egyet jelentett; emlékezetét áldva-áldjuk s a könyörülő Isten vigasztalását esdjük szegény, összetört családja számára.

KÜLÖNFÉLÉK

Harminc éves találkozó. A debreceni nagy napok során szerényen és csöndben egy papi találkozó is történt. Akik 1901 szeptember havában tették le papi vizsgájukat, most baráti és testvéri találkozót rendeztek. Kevesen jöttek össze: eredetileg sem voltak túl sokan és azóta hármat is elragadott közülök a halál. Megjelentek a következők: Török Vince karcagi, Ajtay Jenő hűdszentmihályi, Uray Sándor debreceni lelkészek, Futó András püspöki titkár és Rábold Gusztáv debreceni Dóczy-intézeti tanár. Betegségük miatt nem jöhettek el Szombathy István karcagi és Papp Lajos szeghalmi lelkész. — Kimentette magát Czirják Béla békési vallástanár és Kovács Zsigmond szántói lelkész. Egyik társuk, F. Kovács Béla Amerikában szolgál, Wallingfordon. — A találkozóban részes volt dr. Erdős József nyug. th. tanár, a volt iskolatársak egyetlen életben levő professzora, kit meleg ünneplésben részesítettek. A kedves társaság Uray Sándor debreceni lelkész vendége volt; 1936-ra pedig, újabb találkozóra Török Vince Karcagra hívta meg a szeretetben összetartó baráti kört.

Értesítés. Az Otthon-Misszió fenntartása személyi okokból leküzdhetetlen nehézségekbe ütközvén, a misszió bizottsága szeptember hó 1-én tartott ülésén az intézmény megszüntetését és felszámolását határozta el. A Hajnalban ez ügyben megjelent nyilatkozatom az ülés előtti időpontból származván, tárgyaltan. — *Dr. vitéz Csia Sándor* s. k.

A kampeni református theologiai főiskola két, hazánkban jól ismert és nagyrabecsült professzora: Dr. Bouwman és Dr. Hoekstra, valamint a velük együtt utazott Scheele midelburgi lelkész (a Bouwman dr. veje) a pápai jubileumi ünnepségekről jövet, folyó hó 9-én egy félnapot Debrecenben töltöttek, amely alkalommal megtekintették az egyetemi klinikákat és a központi egyetem építkezését, majd (a más irányban elfoglalt Dr. Hoekstra nem jöhetvén) Dr. Bouwman és Scheele urak egy barátságos órát töltöttek el az egyetemi hit-

tudományi kar Debrecenben tartózkodó tagjainak körében. Dr. Erdős Károly e. i. dékán üdvözölte a vendégeket, akik közül Dr. Bowman a Tisza István-Tudományegyetem egyik díszdoktora. A rövid együttlét alatt is újra meglehetett arról győződni, milyen jó és hű barátaink.

Két pápai gimnáziumi tanár nyugalomba vonult. A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Lic. Rácz Kálmán és Losonczy Jenő pápai református gimnáziumi tanárokat 1931 szeptember 1-től nyugdíjazta. Lic. Rácz Kálmán egy emberöltőn keresztül volt vallástanárr; mint tankönyvíró is dolgozott a puritán egyénisége értéke volt egyházi életünknek. — Losonczy Jenő majdnem ugyanennyi ideig volt rajztanárr.

A stólakérdés rendezését a makói egyház presbiteriuma tárgyalás alá vette. A tervezet szerint a rendes istentiszteleti idő alatt végzett esketésért és keresztelésért, továbbá az egyszerű könyörgéses temetésekért megszűnnek a stóla.

A rimaszombati református egyház a felvidéken felállítandó református tanítóképzőintézet céljára felajánlotta a gimnázium melletti impozáns telkét és az épület felépítésére 400,000 koronát, amelyből 200,000 korona készen van a takarékpénztárban. Ezenkívül egyes nemeslelkű emberek is tettek kisebb-nagyobb adományokat.

Kertes házhelyparcellázás Csepelsziget — Herminatelepen. A gróf Bethlen Kata Református Szeretetház-Egylet, a Csepel és Tököl közötti műút mentén, Herminatelepi birtokából 197 darab 160 négyszögöles házhelyet kifarcellázott. Ezen házhelytelep kiválóan alkalmas gyümölcs- és kertivetemény-termesztésre, nyaralóhelynek, vagy állandó letelepülésre, mert Csepeltől 10 km., Pesterzsébettől 13 km., Budapest, Boráros tértől mindössze 16 kilométernyire, autóbuszjáratral bíró műút mentén van, mely autóbuszjárat a Boráros teret Tököl községgel köti össze s közvetlenül a telep előtt áll meg. A telep vize, levegője kitűnő, szigeti klíma. Földje mindentermő talaj, felül fekete homok, alul agyag, gyümölcs- és vetemény-termesztésre elsőrangú kertészföld. Egyrésze eddig is bolgárkertészet volt, másik része pedig gyümölcstermesztés céljára szolgált. Ezen termő gyümölcsfák a telek árában bennfoglaltatnak, de ezenkívül a Szeretetház kertgazdasága úgy a saját megmaradó területe, mint az eladásra kerülő telkek gyümölcsfásítására 2000 darab fajgyümölcsfát rendelt, melyet már ez év őszén elültet és kedvezményes áron bocsát a telekvevők rendelkezésére. Elvállalja azok szakszerű elültetését és gondozását is. A cél az egész telepen egy nagy gyümölcsfás liget létesítése. A telep a rajtalevő gyümölcsfákon kívül árnyas, lombos akácfasorral van körülvéve. Az egész telep emelkedettebb fekvésű s teljesen talajvízmentes. Mellette

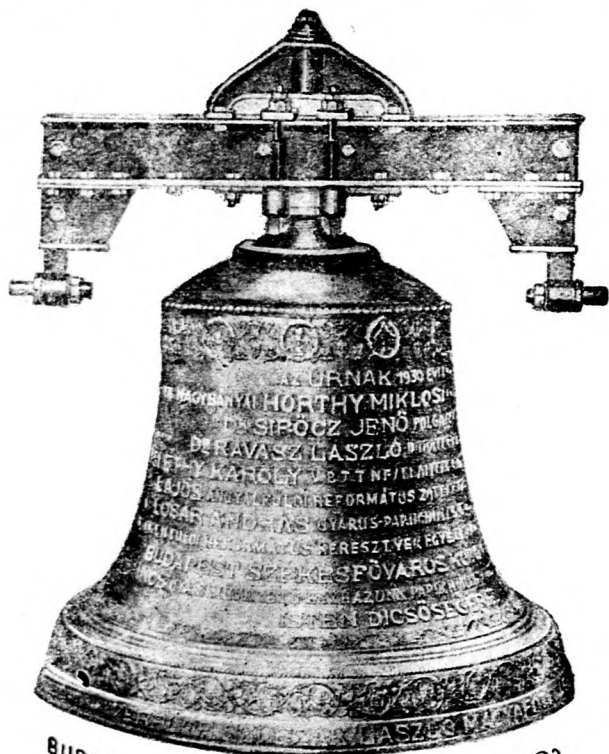
és körülötte már 1500 házhely van eladva s abból 400 telek már lakóházzal beépítve. Van állami elemi iskola, vendéglő, üzletek, hol mindenféle háztartási szükséglet beszerezhető. Fürdésre és vízisportra alkalmas dunai strandfürdő közel. Az egész telep altalajában található agyag olcsó építési anyagnak a helyszínen ki-termelhető és így egy családi ház rendkívül olcsón felépíthető. A telep Budapest nagy rádió leadóállomásának közvetlen közelében van, honnan a fővárosi elektromos művek villanyvilágítása könnyen bevezethető. A telkek ára 400—800 P s 36 havi egyenlő részletben fizethető le. Egy-egy telek a 8% kamattal együtt már 13.70 P havi részletre is kapható. A telkek 160 négyszögölesek és azokból sem út, sem járda céljaira már semmit leadni nem kell. Sem ügynöki, vagy egyéb jutalék, sem közvetítési vagy kezelési költség nincsen. A parcellázást és annak értékesítését a Szeretetház közvetlenül maga intézi és így, aki ezen önmagában véve is nagyjövőjű kertváros-akcióból telket vásárol, az egyszerre mind egy nemes, emberbaráti intézményt is támogat. Ezen telepnek Csepelhez és Budapesthez való közelségén kívül nagy jövője van azért is, mert a Csepelsziget csúcsán épült új fővárosi élelmiszer-nagyvásártelephez, a főváros kereskedelmi életének jövődjéhez mindössze 14 kilométernyire és vele kitűnő úttal van összeköttetésben, melyen a telep 30 perc alatt elérhető. A telkek megtekinthetők bármikor. Jelentkezni helyszínen, a Szeretetház vezetőségénél. Közlekedés: Budapest, Boráros térről autóbuszjárat minden negyedórán. Csepel és Tököl között: Csepelről indul vasár- és ünnepnapokon minden páratlan órában, vissza minden páros órában. Hétköznap oda: fél 8, fél 11, fél 4, fél 7 és este negyed 10; vissza: 6, fél 9, fél 3, 5 és 8 órakor. Kedvezményes autóbuszjegy és minden további felvilágosítás kapható a pesterzsébeti Református Lelkészi Hivatalban, Erzsébet u. 81., vagy a Szeretetház fővárosi megbízottjánál, a Közgazdasági Hitelbanknál IV., Váci u. 39. szám alatt, hol a részletes tervek is megtekinthetők. Ezen parcellázási akcióra, amelynek istenes célja az, hogy a gróf Bethlen Kata Árvaház a mai igen súlyos viszonyok közt tovább folytathassa szent hivatását s ne kelljen a beállott anyagi nehézségek közt elmerülnie, szeretettel hívjuk fel mindazon olvasóink figyelmét, akik megtakarított pénzüket a főváros közelében fekvő előnyös telekvásárlásba kívánják befektetni. — Egyházunkkal, az Úr kicsinyeivel és magukkal egyszerre tesznek jót.

TARTALOM: Az egyház gyöngesége. — Tudósítás: Tudósító: A debreceni nagy napok. — Vitéz Marton József: Vallásváltoztatások Magyarországon 1817—1846-ig. — Feladatok: Tóth Dezső: Miért nem énekelnek híveink? — Közélet: Helyreigazítás. — Irodalom. — Halottaink. — Különlélek.

Laptulajdonos: Dr. KUN BÉLA.

Magyarország aranykoszorús mestere**Szlezák László**harang- és ércöntőde, harangfelsze-
relés és haranglábgyár**BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.**

Telefon: Aut. 913-53. sz. Költségvetéssel díjmentesen szolgál.

BUDAPEST-ANGYALFÖLDI REF. TEMPLOM RÉSZÉRE
KÉSZÍTETT HARANG, MELYET D. RAVASZ LÁSZLÓ PÜSPÖK ÚR
AVATOTT FEL.

Előnyös fizetési feltételek. Számos egyházi elismerőlevél

Az 1900. évi párisi világkiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székes-ehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve, 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.**SESZTINA LAJOS**

vasnagykereskedése

Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

Kitűnő lütképeségű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.
Telefon 6. és 15-48.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1931-1868

**Fali olvasótáblák,
mozgatható betűk,
szemléltető képek.**

Ligárt M.: Fali olvasótáblák az ABC-hez, a
7 darab lap 3.—
a 7 darab vászonra felhúzáva, akasztóval
ellátva 38.—

Vezérkönyvek.

Ligárt M.: Útmutató az Ábécéhez 3-20
Bodor D.: Tanácsadó az Ábécéhez 3-60
Ligárt M.: Beszéd- és értelemgyakorlatok
vezérkönyve, I-IV. o. 9-60
Ligárt M.: Magyar nyelvi vezérkönyv, II-VI. 10-40
Ligárt M.: Számtani vezérkönyv, I-VI. o. 10-40
Somorjai L.: Tornatanítási vezérkönyv, I-VI. 5-50
Szele M.: Vezérkönyv a vallástanításhoz . . 2-80

Népiskolai egységes vezérkönyvek.

Szerkesztik: Quint József és Körösi Henrik.

Molnár Oszkár: A tanítási módszer történeti
fejlődése. Quint József előszavával . . . 3.—
Fodor Ferenc: A magyar elemi népiskolai föld-
rajzi oktatás 4.—
Quint-Stelly-Stolmár: A természeti és gazda-
dasági ismeretek tanítása a III-IV. osztá-
lyban 6-40
Quint-Drozd: A beszéd- és értelemgyakorla-
tok tanítása az I. osztályban 9-20
Háros-Körösi: A magyar fogalmazás vezér-
könyve 4-40
Quint-Drozda: A beszéd- és értelemgyakorla-
tok tanítása a II. osztály számára . . 10.—
Berwaldszky-Tscheik: A rajzoktatás vezér-
könyve. Sajtó alá rendezte: Luttor Ignác 16.—
Berta-D. Paál: Új vezérkönyv a beszéd- és
értelemgyakorlatokhoz 4.—
Berta-D. Paál: Új vezérkönyv a helyesírás
és magyar nyelvtan tanításához . . . 3-60
Berta-D. Paál: Új vezérkönyv a természet-
rajz, gazdaságtan és háztartástan tanítá-
sához 2-80
Bíró K. L.: Gyakorlati példatár a fogalmazás
tanításához, II., III., IV. és V-VI. oszt.
együtt, osztályonként, á 1-20
Vallástanítási és egyházi énektanítási tanterv
és utasítás, 1929. évi kiadás. (A református
Egyetemes Konvent kiadványa) 1-20
Straub-Vadász: A számolás és mérés tanítá-
sának vezérkönyve 4-80
Móczár M.: Vezérkönyv a természetrajz, gaz-
daságtan és háztartástan tanításához,
III-IV. oszt. számára 3.—

„MÉLIUSZ“

könyvkereskedés

Debrecen, Ferenc József út 26.